

УКРАЇНА І ПИТАННЯ ПРО РЕФОРМУ РАДИ БЕЗПЕКИ У 2005-2007 РОКАХ

16 вересня 2005 року учасники Всесвітнього саміту-2005 в штаб-квартирі ООН записали в Підсумковому документі зобов'язання підтримати “якнайшвидше проведення реформи Ради Безпеки як невід’ємної складової наших спільних зусиль по реформуванню Організації Об’єднаних Націй, з тим, щоб зробити Раду більш репрезентативною, більш дієздатною та більш транспарентною, і тим самим ще більше підвищити її ефективність та забезпечити підвищену легітимність та виконання її рішень”¹. На думку більшості членів ООН, які задовго до початку роботи над підготовкою Всесвітнього саміту висловились за необхідність реформи Ради, такий кінцевий результат був більш ніж скромним. Їх надії на продовження процесу спирались на наступне речення 153-го пункту Підсумкового документа, де було зафіксовано зобов’язання не припиняти роботу в цьому напрямку. Крім того, Генеральній Асамблеї було доручено до кінця 2005 року провести огляд досягнень у справі реформи Ради. Аналіз позиції України в ході подальших дискусій про питання реформування Ради Безпеки і є темою нашої публікації.

Теза про необхідність забезпечити справедливе представництво членів ООН в Раді Безпеки та розширити її склад сьогодні не вимагає окремого обґрунтування. Достатньо зазначити, що без такої реформи не можна вважати закінченим і оновлення самої Організації Об’єднаних Націй, а підвищення ролі та авторитету ООН на світовій арені відповідає національним інтересам України. Традиційно на користь реформи Ради Безпеки наводилися три головних аргументи. По-перше, ріст числа держав-членів ООН. В 1945 році їх було 51, сьогодні – 192. По-друге, вказувалося на зміну співвідношення сил на світовій арені,

МІЩЕНКО П. О.,
кандидат історичних
наук

Секретаріат ООН

формування нових центрів сили. По-третє, акцентувалась поява нового покоління глобальних проблем, таких як міжнародний тероризм, СНІД, глобальне потепління. Ще одним аргументом, яким активно користуються прихильники розширення складу Ради Безпеки, є негативна еволюція співвідношення між числом членів Ради та загальним числом членів Організації. У рік заснування ООН воно виглядало як один до п'яти. Зараз – 1:13.

Як добре відомо, з 1994 року питанням про реформу Ради Безпеки займалася Робоча група, відкрита для всіх членів Організації². Проте за десять років роботи вона так і не змогла запропонувати формулу оновлення Ради, яка влаштувала б усіх членів ООН. Ніяк не сприяла просуванню вперед і нездатність Саміту-2005 на самому високому рівні “благословити” реформу Ради Безпеки, дати необхідний політичний імпульс для переходу від консультацій до переговорів. Великі надії, які покладались на зустріч світових лідерів на ювілейній сесії Генеральної Асамблеї, не виправдались. Як і до Саміту, члени ООН продовжували перебувати в парадоксальній ситуації, коли з необхідністю реформи Ради згодні всі члени Організації, але при цьому вони дотримуються різних, часто діаметрально протилежних поглядів на те, якою вона повинна бути. Характерно, що по мірі того, як неспроможність членів Організації знайти спільну мову ставала все більш очевидною, аргументація на користь реформи набувала все більш переконливого характеру, ніяк не впливаючи на результат.

Постійно ускладнювався і сам процес обговорення. Робоча група продовжила роботу на протязі 60-ї та 61-ї сесій (2005-2007 роки.) Як і раніше, її очолював Голова Генеральної Асамблеї. У грудні 2006 року Голова 61-ї сесії Хайя Рашід аль-Халіфа запропонувала надати дискусіям Робочої групи більш структурованого характеру і побудувати їх на принципах тематичного підходу. На її думку, він дозволив би “більш ефективно розглянути різні аспекти цієї проблеми”³. 24 січня вона висунула пропозицію перейти до консультацій по п'яти ключових питаннях, а саме: категорії членства; питання про право вето; питання про регіональне представництво; кількісний склад розширеної Ради Безпеки; методи роботи Ради та відносини між Радою Безпеки та Генеральною Асамблеєю⁴. На першому засіданні Робочої групи у 2007 році (8 лютого) Хайя Рашід аль-Халіфа повідомила, що призначила п'ять координаторів, які будуть надавати їй допомогу в процесі тематичних консультацій. Ними стали постійні представники Тунісу, Кіпру, Хорватії, Чилі та Голландії. Вже 16 лютого Голова сесії надіслала всім постійним представникам при ООН перелік підпунктів до п'яти ключових питань, який, на її думку, міг би сприяти їх обговоренню. Так, наприклад, проблему вето пропонувалось розділити на такі складові

частини: порядок застосування вето; порядок застосування вето в перехідний період; обмеження/ліквідація права вето; доцільність надання права вето новим постійним членам; кількість голосів, необхідних для схвалення рішень в розширеній Раді (при наявності нових постійних членів та без них)⁵. 22 травня 2007 року Голова призначила постійних представників Чилі та Ліхтенштейну своїми представниками для проведення подальших консультацій по процесу реформування Ради “у тій формі, яку вони будуть вважати доцільною”⁶.

Питання про справедливе представництво в Раді Безпеки та розширення її членського складу після Саміту-2005 тричі розглядалось на пленарних засіданнях Асамблеї (у листопаді 2005, липні та грудні 2006 року) та на неофіційних пленарних засіданнях 3 та 4 травня 2007 року⁷. Крім того, поступово в ході обговорення почали все більш виразно звучати нові теми, що не знайшли відображення в запропонованому переліку як політично некоректні. Так, ще до рішень Саміту-2005 ряд членів ООН почали активно піднімати питання про сферу компетенції, а, отже, і легітимності Ради Безпеки. Рух неприєднання, наприклад, вважає, що останнім часом Рада втручається у вирішення проблем, у тому числі в соціальній та економічних сферах, які не відносяться до підтримання миру та безпеки. Одночасно країни, що не приєдналися, звинувачують членів Ради в селективному та тенденційному підході до проблем, які дійсно становлять загрозу міжнародному миру. Вони відкрито ставлять питання про легітимність Ради Безпеки та рішень, які вона приймає.

Враховуючи той факт, що обговорення проблеми реформи Ради Безпеки сьогодні носить різноплановий та все більш спеціалізований характер, вважаємо доцільним розглядати позицію України з цього питання в рамках схеми, запропонованої Головою Генеральної Асамблеї (з певними доповненнями).

Таким чином, наш аналіз буде включати наступні елементи:

1. Проблема легітимності та сфери компетенції Ради Безпеки;
2. Принципи обрання до Ради (питання про регіональне представництво);
3. Кількісний склад розширеної Ради Безпеки;
4. Категорії (форми) членства;
5. Повноваження членів Ради (питання про право вето);
6. Методи роботи Ради Безпеки.

Перш ніж перейти до конкретного аналізу підходу України до питання про реформу Ради, необхідно зазначити, що він формувався під впливом принаймні трьох факторів. По-перше, у його основу було покладено національні інтереси. Вони диктували зацікавленість в існуванні ефективного органу підтримання миру та більш

широкій співпраці з Радою. По-друге, враховувалась спільна позиція групи східноєвропейських держав в ООН. Вперше її було сформульовано ще в травні 1998 року. На початку 2005 року представник Хорватії від імені групи надіслав головам Генеральної Асамблеї та Ради Безпеки листа, в якому зазначив, що всі її члени “повністю підтримують думку про те, що Раду Безпеки необхідно реформувати” і висловив впевненість, що в процесі реформи “буде повною мірою враховано законні інтереси Групи східноєвропейських держав”⁸. Крім того, з єдиних позицій періодично виступали члени ГУАМ.

Проблема легітимності та сфери компетенції Ради Безпеки

Прихильники реформи наполягають, що вона необхідна, перш за все, тому, що в існуючому вигляді Рада втрачає свою легітимність. Проте різні країни та групи виходили з різних інтерпретацій легітимності. На думку головних кандидатів у постійні члени Ради (Бразилія, Індія, Німеччина, Японія) та їх прихильників, легітимність роботи Ради значно підвищиться, якщо вона буде мати більш представницький характер за рахунок інкорпорації нових, у першу чергу постійних, членів. Для цих країн легітимність – перш за все приведення складу Ради у відповідність з новими геополітичними реаліями.

Більшість членів ООН пов'язують проблему легітимності Ради з розподілом повноважень між нею та Генеральною Асамблеєю. Вони вважають, що причина протиріч між ними полягає в широкому тлумаченні членами Ради поняття “безпеки”. У доповіді координаторів про результати консультацій, що проходили весною 2007 року, вказувалось, що, використовуючи це широке тлумачення, “Рада Безпеки все частіше обговорює теми, які, як можна вважати, відносяться до сфери компетенції Генеральної Асамблеї. Однак, на думку більшості, це питання важко розглядати в контексті реформи Ради Безпеки”⁹. Окремі країни, зокрема Голландія, звертали увагу на необхідність “придивитись” до курсу Ради Безпеки на широку інтерпретацію поняття “загроза міжнародному миру”. На їх думку, він накладає на ООН широкий спектр додаткових юридичних зобов'язань, для реалізації яких потрібний більш широкий діалог членів Ради з рештою членів Організації¹⁰.

Це ж питання, але значно більш радикально, ставили країни, що належать до Руху неприєднання та “Групи 77”, яка об'єднує країни, що розвиваються. Вони вважають, що в останні роки Рада стала втручатись в компетенцію інших головних органів ООН, перш за все Генеральної Асамблеї Економічної та Соціальної Ради (ЕКОСОР). Цю точку зору в найбільш розгорнутому вигляді сформулював посол Куби Мальмієрка Діас, виступаючи від імені Руху не-

приєднання в обговоренні питання про реформу Ради в грудні 2006 року. Члени найбільшого “виборчого блоку” в ООН виступили проти надання Раді Безпеки додаткових повноважень і висловились за підтримання балансу між функціями головних органів Організації. Вони вважають, що Статут ООН не дає Раді Безпеки абсолютно права розглядати питання, які відносяться до компетенції та повноважень Генеральної Асамблеї та ЕКОСОР, “особливо у сферах, що стосуються нормотворчості, законодавства, і розробки дефініцій”. Країни, що розвиваються, турбує “зазіхання Ради Безпеки на вирішення питань, які однозначно відносяться до функцій і повноважень інших головних органів ООН”¹¹. Проте найбільш серйозним було звинувачення Ради в селективному підході до випадків геноциду, злочинів проти людяності, або військових злочинів. З ним тісно пов'язаний ще один закид: незадоволення тим, що “в останні роки” Рада часом “надто поспішно” санкціонувала примусові заходи, тоді як в інших випадках вона вважала за краще відмовчуватись або ухилитись від будь-яких дій. Членам Ради закидалось і звинувачення в тому, що вони використовували Сьомий розділ Статуту (“Дії у відношенні загрози мирові...”) як підставу для розгляду питань, які не обов'язково безпосередньо загрожують міжнародному миру та безпеці. Окремі члени ООН вбачають в такому підході не просто непослідовність, а подвійні стандарти. Як зазначив представник ОАЕ, це приводить до того, що питання довіри до дій Ради ставиться не тільки на рівні урядів, але й “в сфері світової громадської думки”.

Україна з самого початку розглядала реформу Ради Безпеки як засіб підвищення її авторитету та ефективності, а, отже, і легітимності. 11 листопада 2005 року, виступаючи в обговоренні цього питання на пленарному засіданні Генеральної Асамблеї, Постійний представник України при ООН Валерій Кучинський підкреслив, що “реформа Ради Безпеки має величезне міжнародне значення. Зробити цей орган більш представницьким та збалансованим, а його роботу більш ефективною та транспарентною, особливо в тому, що стосується процесу приймання рішень, життєво необхідно для адаптації Організації Об'єднаних Націй до реалій XXI століття”¹².

Через рік, 11 грудня 2006 року, цю тезу майже дослівно повторив виконуючий обов'язки Постійного представника України Віктор Крижанівський, виступаючи в Генеральній Асамблеї від імені членів ГУАМ¹³. Україна не поділяла занепокоєння тих членів ООН, які вважали, що Рада Безпеки втручається в компетенцію інших головних органів ООН, зокрема Генеральної Асамблеї та ЕКОСОР. Представники України приймали участь у більшості тематичних засідань Ради Безпеки, на яких обговорювались такі “сумнівні” з точки зору окремих країн питання, як СНІД, природні ресурси та конфлікти,

негативні наслідки змін клімату для міжнародного миру та безпеки, жінки та питання миру та безпеки і т. п. На одному з таких перших “тематичних” засідань Ради, присвяченому СНІД, Україна навіть виступила ініціатором скликання спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН з цього питання. У січні 2000 року Постійний представник України при ООН Володимир Єльченко, виступаючи в Раді Безпеки, запропонував їй порекомендувати Генеральній Асамблеї скликати спецсесію “для обговорення засобів боротьби з ВІЛ/СНІДом”. 17 квітня 2007 року Віктор Крижанівський виступив на відкритому засіданні Ради Безпеки, де обговорювалась тема “Енергія, безпека та клімат”. Таких прикладів можна навести багато.

Принципи обрання до Ради (питання про регіональне представництво)

Зі складного комплексу проблем, пов’язаних з майбутнім Ради Безпеки, українська дипломатія особливого значення надавала питанню про принципи поповнення Ради новими непостійними членами. Як відомо, існуюча практика передбачає обрання непостійних членів по квотах регіональних груп. Вони склались ще в перші роки роботи Організації, коли Європа була поділена на два “табори” по ідеологічному принципу. Тому, на відміну від Африки, Азії чи Латинської Америки, в ООН і сьогодні існує дві європейських групи: західноєвропейських та інших країн, і східноєвропейських держав. Сьогодні країнам Східної Європи належить одне місце непостійного члена. Ще на початку обговорення проблеми реформи Україна виступила за розширення представництва східноєвропейської групи в категорії непостійних членів шляхом надання їй принаймні ще одного місця в реформованій Раді. У 1998 р. ця вимога стала спільною позицією східноєвропейської регіональної групи¹⁴. Вона ж визначила підхід української дипломатії до цього питання в контексті обговорення пропозицій про реформу ООН напередодні ювілею Організації у 2005 році. Ще в лютому 2005 року представник Хорватії від імені групи східноєвропейських держав надіслав ідентичні листи Генеральному секретарю Організації та голові Генеральної Асамблеї. У них підтверджувалось, що “будь-яке збільшення числа непостійних членів ради Безпеки повинно забезпечувати розширене представництво Групи східноєвропейських держав шляхом надання цій групі щонайменше одного додаткового місця непостійного члена в розширеному складі Ради”¹⁵. Наполягаючи на цій вимозі, група підкреслювала, що після розпаду Радянського Союзу і Югославії та мирного розлучення Чехії та Словаччини її членський склад виріс більш ніж у два рази.

Можливо, саме цим пояснюється рішення України, прийняте влітку 2005 року, стати співавто-

ром проекту резолюції “Реформа Ради Безпеки”, яку запропонували чотири претенденти на статус постійних членів Ради – Бразилія, Індія, Німеччина та Японія. У проекті “групи чотирьох” цю основну вимогу східноєвропейських країн було враховано – він передбачав, що один з чотирьох нових непостійних членів буде обиратись “від держав Східної Європи”. Його співавторами, крім України, стали ще чотири країни регіону: Грузія, Латвія, Польща та Чеська Республіка¹⁶. Проект не був поставлений на голосування і його можна розглядати скоріше як тактичний хід претендентів у складній дипломатичній боротьбі. Проте в ньому було закладено ще один принцип, на якому наполягала українська дипломатія та її союзники по східноєвропейській групі – збереження системи, за якою непостійні члени Ради обирались від регіональних груп, правда, вже не п’яти, а чотирьох: африканських держав, країн Азії, Східної Європи, Латинської Америки та Карибського басейну. Вимогу зберегти поділ членів ООН на регіональні групи було закріплено і у вже згаданому листі Хорватії від імені держав Східної Європи. У липні 2006 року Асамблея провела чергову дискусію з питання реформи Ради. Позицію східноєвропейської групи виклав її голова, Постійний представник Вірменії Армен Мартиросян. Обґрунтовуючи спільну вимогу про надання додаткового місця непостійного члена Ради Безпеки, він додав, що зовсім недавно новим членом групи стала Республіка Чорногорія. Посол уточнив, чому саме потрібно зберегти поділ на регіональні групи: “з метою розподілу місць у Раді Безпеки та для проведення виборів”¹⁷.

У ході подальших дискусій представники України обов’язково наголошували на необхідності зберегти цю систему. 11 грудня 2006 року Віктор Крижанівський знову підкреслив, що “в процесі реформи Ради Безпеки слід зберегти існуючі регіональні групи”¹⁸.

Як показало подальше обговорення цього питання в Робочій групі, позиція України щодо необхідності зберегти статус існуючих регіональних виявилась співзвучною настроям більшості. У доповіді, яку п’ять координаторів надіслали Голові Генеральної Асамблеї 19 квітня 2007 року після консультацій, що продовжувались три місяці, вказувалось: “існує широке порозуміння, що перебування існуючої системи є нереальною”¹⁹.

Кількісний склад розширеної Ради Безпеки

Влітку 2005 року Україна, ставши співавтором вже згаданого проекту резолюції Генеральної Асамблеї “Реформа Ради Безпеки”, тим самим позначила і свою позицію по відношенню до питання про кількісний склад розширеної Ради. У проекті вказувалось, що число її членів “повинно бути збільшене з 15 до 25” за рахунок залучення шести нових постійних та чотирьох непостійних

членів. “Проект чотирьох” передбачав, що нові місця будуть розподілені наступним чином: два нових постійних місця для країн Африки, два для Азії, одне для Латинської Америки та Карибського басейну, одне для західноєвропейських та інших держав. Чотири непостійних члени повинні були обиратись за наступною схемою: один від африканських держав, один від Азії, один від Латинської Америки та Карибського басейну, і один, як вже згадувалось, “від держав Східної Європи”²⁰. Підтримка проекту непринятної резолюції вже в силу специфіки формату не може розглядатись як офіційна позиція. Проте цей крок допомагає зрозуміти, якою уявлялась українським дипломатам оновлена Рада Безпеки. Представники України послідовно наполягали на тому, що “розширення Ради повинно торкатись обох категорій членів – і постійних, і тимчасових”. Підкреслювалось, що Київ підтримує збільшення в складі Ради числа представників Африки, Азії і Латинської Америки та Карибського басейну²¹.

Нездатність членів ООН виробити єдиний підхід до проблеми реформи змусило країни Східної Європи вносити у свою позицію корективи, поступово відмовляючись від наполягання на конкретних, фіксованих моделях і параметрах. Прикладом може слугувати позиція Праги. Влітку 2005 року Чеська Республіка підтримала “проект чотирьох”. У грудні 2006 року її представник зазначив, що проблема “не має ідеального рішення”. “Ми усвідомлюємо, – сказав посол Мартін Палоус, – що з’явилися нові ідеї, і що заклик до схвалення тимчасового рішення може знайти підтримку. Хоч ми вважаємо, що концепція “групи чотирьох” все ще залишається найбільш реалістичним способом реформування Ради, ми відкриті для відвертого обговорення нових ідей”²². Позиція України залишалась незмінною. Напередодні виступу свого чеського колеги представник України підкреслив, що положення спільного листа членів східноєвропейської групи від 28 лютого 2005 року є “повністю доречними на даному етапі переговорного процесу”²³.

Категорії (форми) членства

Ще в перші роки роботи Група з питань реформи Ради Безпеки намагалась знайти відповідь на питання про те, як забезпечити присутність в Раді найбільш впливових членів ООН, не зачіпаючи прерогативи п’ятірки постійних членів. Результатом став ряд пропозицій, які в тій чи іншій формі передбачали створення категорії “напівпостійних” членів. Малось на увазі виділити категорію країн, що або обирались би в Раду не на два роки, а довший строк (наприклад, чотири роки); або мали право зразу переобиратись повторно; або чергувались би між собою, а не в рамках своєї регіональної групи. Вносила такі пропозиції і Ук-

раїна. “Ідейно близьким” до цих проектів був і один з двох варіантів плану реформи Ради Безпеки, запропонований у грудні 2004 року Групою високого рівня по загрозах, викликах та змінах. Обидва передбачали розширення числа членів Ради з 15 до 24. За варіантом “Б” планувалось не створювати нових постійних місць, а ввести нову категорію з восьми членів, які обирались би не на два, а на чотири роки з правом негайного переобрання. Обидва запропоновані варіанти реформи Кофі Аннан без змін інкорпорував в свою доповідь “При більшій свободі” (21 березня 2005 року), яка повинна була стати основою для підсумкового документа Саміту-2005.

Проте Україна не підтримала ні один із двох запропонованих варіантів. Вирішальним моментом в її підході до оцінки пропозицій Кофі Аннана стало питання про кількість непостійних членів Ради та принципи їх обрання. Справа в тому, що і варіант “А”, і варіант “Б” ігнорували існування в ООН п’яти регіональних груп. Замість них місця в реформованій Раді пропонувалось розподіляти між чотирма “регіональними зонами” (Африка, Азія та Тихий океан, Європа, Американський континент). Варіант “А” передбачав створення трьох нових непостійних місць, але їх розподіл по “регіональних зонах” передбачав скорочення числа непостійних місць для Європи з трьох до двох. Варіант “Б” відводив європейським державам два місця в новій категорії з восьми “напівпостійних” членів, що повинні обиратись на чотири роки з правом негайного переобрання. Але при цьому в новій “регіональній зоні” залишалось лише одне місце непостійного члена, що обирається на два роки²⁴.

Такий підхід не влаштовував українську дипломатію, так як вважалось, що він підриває шанси України на обрання до Ради Безпеки в майбутньому. Тому, не дивлячись на те, що Кофі Аннан зробив пропозиції Групи високого рівня складовою частиною власної програми реформ, Україна не погодилась ні з одним із запропонованих варіантів. Офіційно про це було заявлено ще в листі групи східноєвропейських держав в ООН від 28 лютого 2005 року. “Уважно проаналізувавши” рекомендації Групи високого рівня, вони дійшли висновку, що обидві запропоновані моделі реформи Ради Безпеки “не відповідають їх сподіванням”²⁵.

Повноваження членів Ради (питання про право вето)

Питання про форми членства тісно пов’язане з особливими правами, якими користуються постійні члени Ради. Головне з них відоме як право вето. Можливість одного члена ООН блокувати рішення Ради з першого дня існування Організації викликало незадоволення держав-членів. На протязі двох років, що пройшли після Саміту-2005, в офіційних виступах представників

Україні проблема вето згадувалась лише один раз і в досить узагальненій формі. У листопаді 2005 року посол Валерій Кучинський, виступаючи в дискусії з питання реформи Ради, заявив, що його країна “послідовно виступає за обмеження застосування права вето п'ятьма постійними членами Ради Безпеки”²⁶. Крім того, підтримавши проект “резолуції чотирьох”, Україна погодилась, що у випадку поповнення Ради новими постійними членами вони не повинні користуватись правом вето найближчі 15 років. Проект передбачав, що питання про повноваження нових постійних членів буде знову переглянуте після закінчення вказаного строку. Проте, як і у випадку з іншими аспектами реформи Ради, і в питанні про майбутню долю вето члени ООН не змогли навіть наблизитись до консенсусу. Про це було досить відверто сказано в доповіді координаторів, призначених Головою 61-ї сесії для сприяння процесу консультацій. Вони дійшли висновку, що “право вето з різних причин було об'єктом критики з боку значної більшості держав-членів, багато з яких у той же час відзначали неможливість відмінити його на даному етапі”. У ході обговорення цього питання склалась думка, що прагматичним, хоч юридично і не обов'язковим рішенням було б добровільне зобов'язання постійних членів демонструвати “стриманість” при застосуванні вето²⁷.

Методи роботи Ради. Це питання було, напевне, єдиним, по якому за роки існування Робочої групи були досягнуті конкретні результати. Оскільки в більшості випадків ревізія методів роботи Ради та заходи по підвищенню її ефективності не вимагали внесення змін у Статут ООН, більшість членів Організації вважали, що просуватись у цьому напрямку необхідно незалежно від стану консультацій по інших проблемах.

Україна виходила з того, що “структурна реформа Ради Безпеки і удосконалення методів її роботи повинні йти рука в руку”, а ті держави, які вносять найбільш важливий вклад у роботу Організації в дипломатичній, військовій чи фінансовій сферах, повинні більш активно залучатись до процесу приймання її рішень²⁸. Крім того у вірному напрямку українська дипломатія вважала результати діяльності неофіційної робочої групи Ради Безпеки по документації та іншим процедурним питанням. Вони були викладені в так званій “записці Осіми”, названій так по імені Постійного представника Японії при ООН та в Раді Безпеки, який очолював неофіційну робочу групу. За своїм змістом записка була переліком практичних методів та нових заходів, спрямованих на підвищення ефективності та транспарентності роботи Ради²⁹. Записка повинна була продемонструвати готовність Ради до більш широкого співробітництва з рештою держав-членів Організації і в той же час нагадати, що навіть такі технічні проблеми, як методи її роботи, Рада Безпеки буде вирішувати самостійно.

Українські дипломати вважали, що “записка Осіми” не вичерпала можливостей поліпшення взаємодії між Радою та рештою членів ООН, у тому числі в області відносин між країнами-учасниками миротворчих місій, Радою та Секретаріатом Організації³⁰. У доповіді координаторів теж зазначалось, що, на думку багатьох держав, головна мета удосконалення методів роботи Ради Безпеки полягає в тому, щоб покращити її взаємодію з рештою членів ООН. Досягти цього пропонувалось за допомогою вдосконалення інформації про її діяльність; більш широких консультацій з не членами Ради в випадках, коли розглядається питання, що стосується їх інтересів; та поглиблення співпраці з державами, що не є членами Ради, у процесі управління миротворчими операціями, в яких приймають участь їх військові контингенти³¹.

Як бачимо, офіційна позиція України на протязі двох років після Саміту-2005 не зазнала суттєвих змін. Проте це можна сказати і про підхід більшості членів ООН, що і зумовило невдачу всіх спроб знайти основу для широкого консенсусу під час подальшого обговорення питання про реформу Ради. Однак роботу над цією проблемою не можна вважати повністю безрезультатною. По-перше, стало очевидним, що її не вдалось маргіналізувати та “відтерти” на периферію корпусу проблем, що хвилюють членів ООН. У доповіді Голові 61-ї сесії Асамблеї, що підготували послы Чилі та Ліхтенштейну за результатами чергового туру консультацій, вказувалось, що “для переважної більшості держав-членів збереження статус-кво є неприпустимим”. По-друге, у ході неофіційних дискусій почала все більш чітко звучати думка про те, що для виходу з глухого кута, в який зайшли консультації, необхідно шукати “компромисне”, “тимчасове”, або “перехідне” рішення. За цими розпливчавими формулами ховалась готовність членів ООН визнати, що реформа Ради Безпеки може включати кілька етапів та розтягтись на роки, якщо не десятиліття. Разом з тим у доповіді двох послів підкреслювалось, що такий підхід передбачає конкретні, хоч і частково домовленості, і угоду про обов'язковий періодичний огляд та оцінку ходу їх виконання³².

Малоймовірно, що в умовах президентської виборчої кампанії в США членам ООН у 2008 році вдасться досягти порозуміння щодо змісту та хронологічних рамок такого підходу. Але на сьогодні він залишається єдиною дорогою, яка може вивести роботу Ради Безпеки на новий рівень. Адже аргументи на користь реформи ООН і, перш за все, Ради Безпеки, слід шукати не в минулому. Головним та вирішальним аргументом на користь реформи повинно стати майбутнє. Майбутнє міжнародних відносин в умовах кризи однополярного світу, наростання глобальних загроз та неминучої активізації нових центрів сили, які будуть намагатись конвертува-

ти свій новий економічний потенціал та фінансовий статус в активну роль на арені світової політики. У цих умовах відсутність у Раді Безпеки необхідного авторитету та обмеження її ре-

альних можливостей впливати на ситуацію у світі може мати трагічні наслідки.
(У публікації викладена особиста думка автора).

ПОСИЛАННЯ

- 1 Итоговый документ Всемирного саммита 2005 года. Резолюция, принятая Генеральной Ассамблеей. 60-я сессия, 24 октября 2005 года. (UN Doc. A/RES/60/1, paragraph. 153).
- 2 Офіційна назва – Робоча група відкритого складу з питання про справедливе представництво в Раді Безпеки та розширення її членського складу.
- 3 Letters by the President of the General Assembly H.E. Sheikh Haya Rashed Al Khalifa. Letter to All Permanent Representatives and Permanent Observers to the United Nations regarding the end of the main part of the 61st session. 22 December 2006. – Website of the President. Letters not published as official documents: <http://www.un.org/ga/president/61/letters/letters.shtml> (Далі – Letters...).
- 4 Letters... Regarding the Meeting of the Open-ended Group on the Question of Equitable Representation on and Increase in the Membership of the Security Council. 24 January 2006 – Website of the President. Letters not Published as Official Documents: <http://www.un.org/ga/president/61/letters/letters.shtml>
- 5 Letters... Regarding the informal consultations of the Open-ended Working Group... 16 February 2006 – Website of the President. Letters not Published as Official Documents: <http://www.un.org/ga/president/61/letters/letters.shtml>
- 6 Letters... Regarding consultations on Security Council Reform. 22 May 2007 – Website of the President. Letters not Published as Official Documents: <http://www.un.org/ga/president/61/letters/letters.shtml>
- 7 У листопаді 2005 року Україна виступала в Генеральній Асамблеї від свого імені. У липні 2006 позицію Східноєвропейської групи виклав постійний представник Вірменії. У грудні представник України виступав від імені членів ГУАМ. Під час неофіційних засідань у травні українські дипломати не приймали участі в дискусії.
- 8 ООН. Генеральная Ассамблея. Идентичные письма Временного поверенного в делах Хорватии при ООН от 28 февраля на имя Генерального секретаря и Председателя Генеральной Ассамблеи. 3 марта 2005 года. (UN Doc. A/59/723).
- 9 Доклад координаторов Председателю Генеральной Ассамблеи о консультациях по вопросу о справедливом представительстве в Совете Безопасности и расширении его членского состава и другим вопросам, связанным с Советом Безопасности. ООН, Нью-Йорк, 19 апреля 2007 года, с. 16. (Неопублікований робочий документ).
- 10 United Nations. General Assembly. Sixty-first Session, 73rd Plenary Meeting. 11 December 2006, p. 9. (UN Doc. A/61/PV.73).
- 11 United Nations. General Assembly. Sixty-first Session, 72nd Plenary Meeting. 11 December 2006, pp. 5-6. (UN Doc. A/61/PV.72).
- 12 United Nations. General Assembly. 60th Session, 49th Plenary Meeting. 11 November 2005, pp. 1-3. (UN Doc. A/60/PV.49).
- 13 United Nations. General Assembly. Sixty-first Session, 72nd Plenary Meeting. 11 December 2006, p. 9. (UN Doc. A/61/PV.72).
- 14 ООН. Генеральная Ассамблея. Официальные отчеты, 52-я сессия. Доклад Рабочей группы открытого состава по вопросу о справедливом представительстве в Совете Безопасности... Приложение XXIII, с. 67. (UN Doc. A/52/47).
- 15 UN Doc. A/59/723.
- 16 United Nations. General Assembly. 59th Session, Draft Resolution "Security Council Reform", 6 July 2005, pp. 1-5. (UN Doc. A/59/L.64).
- 17 United Nations. General Assembly. 60th Session, 94nd Plenary Meeting. 20 July 2006, pp. 2-3. (UN Doc. A/60/PV.94).
- 18 UN Doc. A/61/PV.72, p. 9.
- 19 Доклад координаторов Председателю Генеральной Ассамблеи... ООН, Нью-Йорк, 19 апреля 2007 года, с. 13. (Неопублікований робочий документ).
- 20 UN Doc. A/59/L.64.
- 21 UN Doc. A/60/PV.49, pp. 1-3.
- 22 UN Doc. A/61/PV.73, p. 1.
- 23 UN Doc. A/61/PV.72, p. 9.
- 24 UN Doc. A/59/565, paragraphs 251-252.
- 25 UN Doc. A/59/723.
- 26 UN Doc. A/60/PV.49, pp. 1-3.
- 27 Доклад координаторов Председателю Генеральной Ассамблеи... ООН, Нью-Йорк, 19 апреля 2007 года, с. 13. (Неопублікований робочий документ).
- 28 UN Doc. A/60/PV.49, pp. 1-3.
- 29 ООН. Совет Безопасности. Записка Председателя Совета Безопасности. 19 июля 2006 года. (UN Doc. S/2006/507).
- 30 UN Doc. A/61/PV.72, p. 9.
- 31 Доклад координаторов Председателю Генеральной Ассамблеи... ООН, Нью-Йорк, 19 апреля 2007 года, с. 17. (Неопублікований робочий документ).
- 32 Доклад Председателю Генеральной Ассамблеи о консультациях по вопросу о справедливом представительстве в Совете Безопасности, расширении его членского состава и другим вопросам, связанным с Советом Безопасности. ООН, Нью-Йорк, 26 июня 2007 года, с. 1-3. (Неопублікований робочий документ).

Надійшла до редакції 01.11.2007